

NAUTTIJAT:

HUVILAEELÄMÄÄ

Vi Neristassbor rf, Kokkolan kotiseutuarkisto.

HUVILAEELÄMÄÄ

Kokkolan varakkaat porvarit alkoivat 1860-luvulla rakentaa toinen toistaan komeampia kesähuviloita Ykspihlajaan Potin rantaan ja lastauslaiturin läheisyyteen sekä myöhemmin hiekkadyynien alueille. Samoihin aikoihin Sannanrannan hiekkakankaalle alkoi nousta pienimuotoisempaa kesäasutusta. Kokkolan ensimmäisen huvilan, ”Willan”, rakensi Jean Fredrik Kyntzell vuonna 1830 Rödsön Orrekseen. Muutamia yksittäisiä kesäasumuksia oli rakennettu jo aiemmin kuten Anders Roosin vanhemman Terra Nova Isojärvelle (1799), Pehr Melenderin Granön ja Alexander Donnerin

Puotiniemen tilat Kälviällä sekä Matts Hongellin Låglandin tila. Ne olivat sekä kesäasuntoja, että toimivia maatiloja. Pääosin kokkolalainen huvila-asutus syntyi 1860-luvulta alkaen, kuten myös muualla Suomessa, ja liittyi ajallisesti osaksi laajempaa kansainvälistä huvilakulttuuri-ilmiötä. 1900-luvun alussa huvila-asutus laajeni myös Vanhansatamanlahden itärannalle Morsiusaareen, Varville, Soldatskäriin, Davidsbergille, Räihään ja Halkokarille sekä 1930-luvulta alkaen Trullevin niemelle sekä Palman alueelle.

Löfhjelmin huvilalta Ykspihlajasta, 1900-luvun alku. Vi Neristassbor rf.

Vaurailta perheillä oli tapana muuttaa koko asumuksensa ja perhekuntansa kesäksi "maalle". Siksi huvilat olivat tilavia, muodikkaita ja komeita ja ne varustettiin kaikilla mahdollisilla elämänilon varmistajilla. Niitä olivat hyötypuutarhan ohella puistomaiset rakenteet kuten suihkulähteet, lehtimajat, hoidetut käytävät ja mm. isot agaavet ruukuissa komistamassa viihtyisää puutarhaa aivan kuin komeiden eurooppalaisten kartanoiden pihoilla.

NEUNSTEAT. Vastaanotto 9—1 ja $\frac{1}{2}6$ — $\frac{1}{2}7$ lauantai ip. ei vastaanottoa. Torikatu 14, puhelin 179, huvilaan 677.

Lääkärin ilmoitus Kokkola-lehdessä 6.6.1929.
Puhelinnumero myös huvilaan.

1800-luvun puolivälin jälkeen oli kansainvälisesti alettu ymmärtää, että varsinkin kaupunkilaisten oli tärkeää viettää mahdollisimman paljon aikaa puhtaassa ilmassa. Metsillä, puistoilla ja puhtaalla luonnolla nähtiin merkitystä hengitysilman puhdistajina. Ilmakylvyillä hoidettiin myös sairauksia. Huviloille kutsuttiin vieraita ja järjestettiin kutsuja, kekereitä ja ruokapitoja. Kahvikutsut ja rouvien ompeluseurat olivat tavallisia sosiaalisen kanssakäymisen muotoja ja syyskesällä usealla huvilalla järjestettiin rapukutsuja perheen ja ystäväpiirin kesken.

Vi Neristassbor rf, Kokkolan kotiseutuarkisto.

Huvilakauden päätökseksi vietettiin venetsialaisia, jonka jälkeen muutettiin asumaan takaisin kaupunkiin. Venetsialaisiltana, elokuun viimeisenä lauantaina, poltettiin pimeässä syyskesän illassa kesän aikana rannalle kokoksi kootut palavat roskat. Muita venetsialaistulia tehtiin peltipurkeista, joihin työnnettiin käytettyä trasselia ja paloöljyä. Palavat tulet sijoitettiin rantaviivaan niin, että ne muodostivat helminauhoja, joita käytiin veneillä ihailemassa lähitienoilla. Paperisia lyhtyjä ja kynttilälyhtyjä ripusteltiin koristamaan pihapiiriä.

“

WENETSIALAINEN ILTA.

WARWIN JA SANNANRANNAN HUWILA-ASUKKAIDEN TAWANMUKAINEN N.S. "WENETSIALAINEN ILTA" ON TÄNÄ ILTANA. KAUPUNGIN TORWISOITTOKUNTA ON TAAS TÄNÄKIN WUONNA LUPAUTUNUT HUOLEHTIMAAN MUSIIKISTA MUSTANKARIN PURJEHDUSPAWILJONGILLA.

TORWISOITTOKUNTA KOKOONTUU KAUPUNGIN KALARANNASSA KLO 8,30 ILL. JA SAAWUTAAN WANHAAN SATAMAAN MOOTTORIWENEELLÄ NOIN KLO 9 ILL. JOTTA MAHDOLLISIMMAN SUURI YHDENMUKAISUUS JUHLAWALAISTUKSESSA AIKAANSAATAISIIN, KEHOITETAAN HUWILA-ASUKKAITA SYTYTTÄMÄÄN LYHTYNSÄ JA SOIHTUNSA KAIKKIEN SAMANAIKAISESTI KLO 9,50 ILL.

”

Kokkola-lehti 17.8.1929

Wenetsialainen ilta.

Lauantaina t.f. 13 p:nä.

Viime tiistaina Mustasjafarisja pidetyssä neuvottelussa päätettiin, että wenetsialainen ilta pidetään lauantaina t.f. 13 p:nä.

Illan järjestelyistä mainittakoon, että Mustaankariin koetetaan jaada joittoa, ja tullaan jilloin myös lasfemaan rafetteja. Suwilain omistajat tulewat walaisemaan rantansa joihduilla ja erivärijillä lyhdyillä. Lahdella tullaan järjestämään wenefulfue.

Kokkola-lehti 11.8.1927

YKSPIHLAJAN JA PALMAN HUVILOITA

Ykspihlajaan, jota oli käytetty lastaus- ja kauppatavaran säilytyspaikkana, johti kaupungista 1823 kulkukelpoinen tie. Puhelinlinja yhdisti kaupungin Ykspihlajaan ja rautatieyhteys saatiin 1885, jolloin alue miellettiin jo satamaksi. Ykspihlajassa sijaitsivat kaupungin komeimmat ja laajimmat hiekkarannat, männiköt ja aava meri, josta syystä siitä tuli 1860-luvulta alkaen kaupungin varakkaiden perheiden huvila-alue. Potinrannoille rakennettiin kuusi nikkarityylistä huvilaa: Hellströmin, Sjöbergin, Hurskaisen ja Staudingerin huvilat.

Alfred Björklundin huvila, Ykspihlaja. Vi Neristassbor rf.

Laivuri Julius Wiklund anoi vuonna 1868 lupaa siirtää ostamansa Kyntzellin rantatalo kesähuvilaksi Ykspihlajaan. Myöhemmin rakennus tunnettiin Löwenmarkin huvilana. Myös kauppias ja raatimies Gustaf Lithén sai itselleen ja lankomiehelleen Jan Forsénille huvilatontit Potinrannasta 1874.

Satamakonttorin pohjoispuolelle nousi niin ikään kuusi huvilaa: Löwenmarkin, C. Donnerin, Finnilän, J. Löfmanin, Sjöbergin ja kaksi Björkmanin huvilaa.

Hotelli Hietala sijoittui osaksi rakennusrivistöä. Lisäksi pohjoisille hiekkadyyneille nousi myöhemmin vielä toistakymmentä huvilaa muun muassa Löfhjelmin huvila, jonka pihalla oli upea suihkulähde. Sen perhe lahjoitti sittemmin Länsipuis-
toon.

Löfhjelmin huvialta. Vi Neristassbor rf,
Kokkolan kotiseutuarkisto.

Anders Oscar Roos oli rakennuttanut Mariluotoon Palma nimisen huvilan jo vuonna 1838. Hän oli yhdessä kruununvouti Anders Wilhelm Lundströmin kanssa saanut luvan pienen päärakennuksen ja ryytimaan perustamista varten. Tilalle nousi klassistinen "Willania" muistuttava rapattu kartanomainen rakennus. Myöhemmin rakennus siirtyi leskiruostinna Appelgrenin, kauppias Theodor Wallinin ja eläinlääkäri Johan Herman Sawelan omistukseen.

Lähtienoolle Mallotin länsirinteeseen nousi Amalia Björkmanin hirsinen klassistinen kesähuvila Metsola 1864, johon rakennettiin erillinen jäähuone.

Taustalla Villa Palma. Vi Neristassbor rf, Kokkolan kotiseutuarkisto.

Metsola. K.H.Renlundin museo.

Myös kaupunginlääkäri Alarik Strengellin Mariluotoon Roosin huvilan naapuriin 1906 rakennuttamaan Marocko nimiseen huvilaan rakennettiin jäähuone sen kiinteäksi osaksi. Rakennuksen paanuilla vuoratun hahmon suunnitteli englantilaisten ja amerikkalaisten esikuvien mukaan rakennuttajan veli arkkitehti Gustaf Strengell. Lämpöeristettyyn jäähuoneeseen nostettiin aikaisin keväällä suuria jääkimpalaita, jotka peitettiin sahajauhoilla, jotta ne säilyisivät koko kesän. Jäähuoneessa säilytettiin herkästi pilaantuvia ruokatarvikkeita.

SANNANRANNAN HUVILOITA

Sannanrannan huvila-asutus rakentui lähinnä keskiluokkaiselle väestölle. Ensimmäisen huvilan rakensi 1865 raatimies Otto Nyström meritullituvan läheisyyteen. Hänen jälkeensä huviloita rakensivat kauppiaat Edvard Holmlund ja Jung, merikapteeni Michael Fr. Rodén, pormestari Axelqvist sekä leipurimestari Sundström. Victor Knape lunasti tyhjäksi jääneen tullituvan 1880-luvulla kesäasunnokseen.

Kaupunginkamreeri T.W. Sevón osti 1890 maatalon siirrettäväksi huvilaksi

Sannanrannan nokalla sijainneelle puuttomalle saarelle. Huvila tunnetaan nimellä Elba. Vuonna 1930 sen omisti tohtori Ragnar Neunstedt ja vaimonsa Gunvor (Björklund), jotka korottivat ja kunnostivat sen nykyiseen muotoonsa. Ulkoasultaan rakennus ei liity alueen muuhun venäläishenkiseen pitsiarkkitehtuuriin vaan tuo pikemminkin muistumia italialaisesta arkkitehtuurista. Huvilalla pidettiin usein kesäisiä kutsuja ja vietettiin juhlia

Villa Elba.
Museoviraston
historian
kuvakokoelma.
CC BY 4.0

Nyström-Nejnstedtin villa Sannanrannalla, n. 1939-1940.
Museoviraston historian kuvakokoelma. CC BY 4.0

Sannanrannan huvilat rakennettiin rannanmyötäisesti ja niiden talousrakennukset sijoitettiin tien varteen siten, että ne muodostivat yhtenäisen seinämän. Niihin sijoituivat liiteri, vajat ja käymälä. Sannanrannalle tyypillistä oli rakentaa pitkä laituri matalaan hiekkapohjaiseen mereen, jonka päähän tehtiin laiturisauna tai uimakoppi.

Huvila Sannanrannalla. K.H.Renlundin museo.

Alueen rakennukset voidaan jakaa kolmeen päätyyppiin: suurimmat huvilat ovat kaksikerroksisia ja niissä on kahden kerroksen korkeinen puuleikkauksin koristeltu veranta, jossa on nikkarityylin vaikutteita. Osa huviloista muistuttaa vaatimattomia maalaistaloja ja osa on pieniä mansardikattoisia mökkejä, mutta kaikissa on veranta.

Sannanranta oli suosittu alue kaupunkilaisten keskuudessa ja sinne rakentui asutusta ajan myötä myös metsän eli nykyisen tien länsipuolelle. Mökit olivat kooltaan rannalla sijainneita pienempiä. Tien länsipuoliselle hiekkakentälle syntyi huvilayhteisön urheilukenttä, jossa pidettiin urheilukilpailuja ja pelattiin jalkapalloa. Kipinä Kokkolan Palloveikkojen toiminnan käynnistämiseen saatiin tarinan mukaan kyseisellä kentällä.

Huvila Sannanrannalla. K.H.Renlundin museo.

HALKOKARIN, MORSIUSSAAREN JA TRULLEVIN HUVILOITA

Halkokarille nousi kesähuviloita sataman siirryttyä Ykspihlajaan. Näitä olivat mm. apteekkari Axel Theodor Wichmannin kaksikerroksinen huvila Niemi, joka valmistui 1868 perheen lasten kesäparatiisiksi. Talon yläkerrossa oli suuri huone, jossa oli muun muassa höyläpenkki ja sorvi sateisten päivien puuhailun varalle. Talon kah-ta sivua kiersi poikkeuksellisen suuri veranta, rannassa oli sauna ja venevaja ja laiturin päässä uimahuone. Pihamaalla oli kukkapenkien koristama puutarha ja perunamaa.

Löwenmarkin huvilan Bergvikenin rannalla rakennutti vuonna 1903 pietarsaarelainen tohtorinna Hoffstedt ja huvilan suunnitteli rakennusmestari Kåla. Mats Savela rakennutti 1914 Halkokarille maalais-talon, joka Carl Hagström osti 1915 huvilaksi ja antoi nimen Berghäll.

Morsiussaaren huvila-alue rakentui aluksi Morsiussaarenlahden rannalle ja vanhimmat huvilat nousivat 1910-luvulla. Vielä 1830 alueella oli desinfiointiasema, jonka tarkoitus oli estää koleran leviäminen kaupunkiin.

Saaren pohjoispäässä oli 1870-luvulla maalaistalo, joka muutettiin 1920-luvulla huvilaksi. Ensimmäiset maanvuokraajat olivat liikemies- tai virkamiesperheitä. Vanhimmat huvilat muistuttivat ulkonäöltään Sannanrannan huviloita.

Trullevin vanhin huvila-asutus 1910-luvulta alkaen sijaitsi Vasikkasaaresta Punakallioille sekä aivan niemen kärjessä. Lounaisosan rakennukset olivat pääasiassa pieniä viikonloppumajoja, joita oli lupa käyttää vain tuolloin. Koska alueen ensimmäiset asukkaat olivat pääosin käsityöläisiä, aluetta kutsuttiin mestarien saareksi. Niemen kärjessä, Pohjois-Kuvussa oli toinen varhainen huvila-alue, jossa vuokraajina oli liike- ja virkamiesperheitä kuten tehtailija Axel Haga, puuseppä Väinö Koskinen, ylijunailija W. Fredriksson ja kauppaedustaja Fritiof Höglund.

Edvard Silénin huvila Ykspihlajassa. Vi Neristassbor rf, Kokkolan kotiseutuarkisto.

Chydeniuksen huvila Davidsbergissä. Vi Neristassbor rf, Kokkolan kotiseutuarkisto.

Lähteet:

- Ahmas Kristina, 1992: Kokkolan rakennuskulttuuria.
- Ahmas Kristina, 1980: Villa Marocko. Käsikirjoitus.
- Airola Outi, 2004: Ykspihlaja-kirja.
- Drake Märta, Muistelmia. K.H.Renlundin museo
- Järvelä & Johnson 2011. Ykspihlaja -alati muuttuva, mutta silti pysyvä. Teoksessa Johnson Seija, 2011 (toim.). Merkillinen meri.
- Keckman Arthur, päiväkirjat. Lohtajan kotiseutuarkisto/ Kokkolan kotiseutuarkisto.
- Kokkola-lehti 1.8.1927, 6.6.1929 ja 17.8.1929, Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot
- Museoviraston kuvakokoelmat internetissä, historian kuvakokoelma. Kuvat CC BY 4.0.
- Passoja Merja 2011. Sataman suojista aurinkoiselle merelle - elämää Vanhansatamanlahden ympärillä. Teoksessa Johnson Seija (toim.), 2011. Merkillinen meri.
- Vi Neristassbor rf, Kokkolan kotiseutuarkisto

A.F. Draken piirros Villa Palmasta. K.H.Renlundin museo.

